Справка за научните приноси в хабилитационния труд, представен за участие в конкурса за заемане на академичната длъжност "професор" по професионално направление 3.6. "Право", научна специалност „Международно право и международни отношения"

Монография

„Индивидът в международното право. Правосубектност на физическите лица в контекста на международното право за правата на човека и международното хуманитарно право"

Издателство Сиела,

Година на издаване 2018 г.

Обем на монографията: 414 страници

Автор: Диана Ковачева

- Въпросът за правния статус на индивида в международното право не е нов за международноправната теория, но все още няма своя категоричен отговор и продължава да бъде обект на научен интерес и оживени дискусии. Научна новост на монографията е разглеждането на правния статус на индивида в контекста на международното право за правата на човека, международното хуманитарно право и международното наказателно право. Анализирани са ключови аспекти от правосубектността на физическите лица, които ги превръщат във вторични субекти на международното право.
- Трудът е първото монографично изследване в българската правна литература, в което е защитена тезата, че индивидът е вторичен субект на международното право. Той е пряк адресат на неговите норми във все повече области чрез постепенното придобиване на права и задължения, пряко възложени от международното право, чрез реализацията на неговата международна отговорност, а също и чрез развитието на международноправните способи за защита при нарушения на права на физически лица. Разглеждането на индивида като обект на международното право отдавна не отговаря на реалната му

позиция в него – той е пряк адресат на международноправни норми и притежава международна процесуална правосубектност.

- Приносен момент в труда е комплексният анализ на международното право за защита на правата на човека, международното хуманитарно право и международното наказателно право, насочен към изясняване тяхното влияние върху еволюцията на международноправния статус на физическите лица. Изграждането на международната правосубектност на физическите лица е тясно свързана с развитието именно на тези отрасли на международното право.
- Качеството на субект на международното право зависи от състоянието на международните отношения и от това дали отговаря на интересите на международната общност. Въпросът за това кои са субектите на международното право е принципен и не може да бъде решаван еднолично или от тесен кръг държави. Динамичният характер на международните отношения налага непрекъснатото изменение на системата на международното право, което естествено води и до промени в теорията за субектите на международното право. По тази причина каталогът на субектите на международното публично право не е и не може да бъде окончателен.
- Новост е твърдението, че съществуващите различия между индивида и останалите субекти на международното право сами по себе си не отменят качеството му на субект. Физическите лица могат да бъдат определени като вторични субекти на международното право макар да разполагат с по-ограничен обем на своята правосубектност от държавите и независимо, че предоставянето на права и задължения в някои случаи зависи пряко от тяхната воля. Международното публично право може да има различни субекти, с различен обем правосубектност, който се определя от тяхната роля и функции на международно ниво. Разглеждането на физическите лица като субекти на различни правопорядъци също дава основание да се твърди, че отговорът на въпроса за това кои са субектите на международното право е естествена последица от развитието на самото международно право и на международните отношения.
- Приносен момент на труда е твърдението, че качеството „субект“ може да съществува без участие в международното нормотворчество и с правоспособност само пред някои от съществуващите международни съдилища.

Държавите вторично предоставят права на физическите лица, по силата на участието им (на държавите) в нормотворческия процес.

- Новост е изследването на международната правосубектност на индивида през призмата на твърдението, че в много области физическите лица са се еманципирали от влиянието на държавите, които могат да влияят само върху съдържанието на правосубектността на индивида т. е какви конкретни права и задължения притежава, но не могат да му отнемат статута на субект на международното право. Държавите нямат власт да го отменят заради функционирането на голям брой контролни механизми на национално и международно ниво.
- В резултат на направения анализ е формулирано твърдението, че тъй като са много различни от държавите и международните организации, физическите лица могат да бъдат определени като субекти *sui generis* на международното право.
- Принос на труда е анализът на факторите, които определят правосубектността на индивида: важно значение за съдържанието на правосубектността на индивида имат и обичайноправните норми, общите принципи на правото и не на последно място практиката на международните съдилища. Анализирана е практиката на международните съдилища (Постоянния съд за международно правосъдие, Международният съд на ООН, Съдът на ЕС и ЕСПЧ) по дела, които имат отношение към международната правосубектност на физическите лица и са важен фактор за определяне на мястото на индивида като вторичен субект на международното право.
- Въз основа на този анализ е изразено становището, че правосубектността на индивида има комплексен характер и не се определя само по силата на договорното или международното обичайно право.
- Приносен момент е анализът на особеностите и характеристиките на международните задължения на физическите лица и твърдението, че те са елемент от неговата международна правосубектност. Въпросите са свързани с темата за отговорността на индивида. Правото на жертвата да иска налагане на наказание за престъпление по международното право също е важна част от аргументите за правния статус на индивида по международното право.

- Приносен момент е анализът на способността на индивида да упражнява своите процесуални права на международно ниво, която има важно значение за утвърждаване на статуса на индивида като субект на международното право. В съвременното международно право физическите лица могат да упражняват своето право на защита на международно ниво като се явяват пред международни съдилища и подават жалби до международни конвенционни органи. Подробно е разгледан и въпросът за използването на дипломатическата защита като механизъм за осигуряване на достъп на физически лица до международни съдилища, които разглеждат само спорове между държави, какъвто е например Международният съд на ООН.